

УДК 355.40

DOI: 10.63978/3083-6476.2025.2.2.04

**Семенюк Юрій Володимирович**

кандидат політичних наук

начальник кафедри

Національний університет оборони

України

Київ, Україна

e-mail: snik71083@gmail.com

ORCID: 0000-0002-9415-4427

## ТРАНСФОРМАЦІЯ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН ТА РОЗВІДУВАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ

***Анотація.** Розглянуто трансформацію міжнародних відносин як чинник впливу на розвідувальну діяльність. Наведено, що трансформація міжнародних відносин – це глибока зміна у системі взаємодій між державами, міжнародними організаціями та іншими суб'єктами на глобальному рівні. Показано, що існуюча система міжнародних відносин і безпековий простір, не витримавши гібридних викликів і загроз XXI століття, переживають фундаментальну трансформацію. Це, в свою чергу, призвело до формування нової глобальної архітектури безпекового простору і середовища міжнародних відносин. В умовах сучасних глобальних викликів і загроз міжнародній і національній безпеці відбулася трансформація геополітичного простору, яка виявила низку політичних, безпекових, економічних та гуманітарних проблем, які неможливо адекватно оцінити й подолати виключно на рівні окремо взятої держави. Їхнє вирішення лежить у міжнародній політичній площині та у сформованому державами-глобалізаторами міжнародному просторі безпеки.*

***Ключові слова:** трансформація, міжнародні відносини, безпековий простір, глобалізація, вплив, розвідувальна діяльність.*

**Semeniuk Yuri**

PhD of Political Sciences

head of the department

National University of Defense of Ukraine

Kyiv, Ukraine

e-mail: snik71083@gmail.com

ORCID: 0000-0002-9415-4427

## TRANSFORMATION OF INTERNATIONAL RELATIONS AND INTELLIGENCE OPERATIONS

***Abstract.** The article examines the transformation of international relations as a factor influencing intelligence activities. It argues that the transformation of international relations is a profound change in the system of interactions between states, international organizations, and other actors at the global level. It is shown that the existing system of international relations and security space, unable to withstand the hybrid challenges and threats of the 21st century, is undergoing a fundamental transformation. This, in turn, has led to the formation of a new global architecture of security space and the environment of international relations. In the context of contemporary global challenges and threats to international and national security, a transformation of the geopolitical space has taken place, revealing a number of political, security, economic, and humanitarian problems that cannot be adequately assessed and overcome solely at the level of individual states. Their solution lies in the international political sphere and in the international security space formed by globalizing states. The 21st century has seen the restoration of a great power, imperial type of geopolitical consciousness, which, based on the experience of the*

historical past, offers the ideal of state development in the form of the creation of “great empires” and mechanisms for their domination over ‘medium’ and “small” states. This is primarily characteristic of the Russian Federation and the People's Republic of China, which are trying in various ways to implement the idea of a “great power renaissance”. Russia's unprovoked large-scale invasion of Ukraine confirmed that the era of interstate competition and conflict is not a thing of the past, but has instead become a defining feature of the current era. Researchers and experts in intelligence, taking into account the “revolutionary changes” in the security environment, in the nature of threats and peace, as well as changes in the nature of warfare, emphasizing the changing nature of information, the speed of technological change, and the variability of expectations not only of consumers of intelligence information but also of society, have begun to talk about the need for a “revolution in intelligence”.

**Keywords:** transformation, international relations, security space, globalization, influence, intelligence activities.

## Вступ

**Постановка проблеми.** Трансформація міжнародних відносин – це глибока зміна у системі взаємодій між державами, міжнародними організаціями та іншими суб’єктами на глобальному рівні. Вона охоплює переосмислення традиційних підходів, появу нових акторів та викликів, а також перерозподіл впливу у світі. Активні геостратегічні діючі актори активізують діяльність за межами своїх національних кордонів з метою зміни геополітичної ситуації у напрямі побудови нового світоустрою. Тому турбулентність і напруга в глобальній політиці та економіці продовжують наростати. Існуюча система міжнародних відносин і безпековий простір, не витримавши гібридних викликів і загроз XXI століття, нині переживають фундаментальну трансформацію. Це, в свою чергу, призвело до формування нової глобальної архітектури безпекового простору і середовища міжнародних відносин.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Проблеми трансформації міжнародних відносин та її впливу на економіку, політику і інформаційний простір присвячені наукові праці як зарубіжних, так і вітчизняних дослідників [1-9], однак питання впливу на розвідувальну діяльність залишаються недостатньо дослідженими.

**Мета статті** – розглянути трансформацію міжнародних відносин як чинник впливу на розвідувальну діяльність.

## Виклад основного матеріалу

В умовах сучасних глобальних викликів і загроз міжнародній і національній безпеці відбулася трансформація геополітичного простору, яка виявила низку політичних, безпекових, економічних та гуманітарних проблем, які неможливо адекватно оцінити й подолати виключно на рівні окремо взятої держави [3]. Їхнє вирішення лежить у міжнародній політичній площині та у сформованому державами-глобалізаторами міжнародному просторі безпеки [4].

Реальністю XXI ст. стала реставрація великодержавного, імперського типу геополітичної свідомості, який, опираючись на досвід історичного минулого, пропонує ідеал державного розвитку у вигляді створення “великих імперій” та механізмів їхнього домінування над “середніми” та “малими” державами, а також недержавними політичними силами [5]. В першу чергу це властиво РФ та КНР, які в умовах XXI ст. у різний спосіб намагаються практично реалізувати задум “великодержавного ренесансу” [6]. При цьому слід враховувати, що в постмодерних умовах великодержавницька геополітична свідомість зазнала змін: її орієнтація на максимально можливе територіальне домінування приховується інформаційним шумом щодо необхідності конструювання “великих політичних просторів”, здатних створити кращі умови задля задоволення соціально-економічних, політичних, культурних та інших потреб покірних народів і націй (останнім не забороняється мати власну “декоративну” державність, межі якої мають

регулюватися новітньою метрополією) [7]. Неспровоковане широкомасштабне вторгнення росії в Україну підтвердило, що ера міждержавного змагання та конфліктів не відійшла в минуле, а стала визначальною характеристикою нинішньої епохи [8].

Показово, що з початком ХХІ ст. дослідники та експерти з розвідувальної діяльності, взявши до уваги “революційні зміни” в безпековому середовищі, у природі загроз та миру, як і зміни в характері воєн, наголосивши на мінливості характеру інформації, швидкості технологічних змін, варіативність очікувань не лише споживачів розвідувальної інформації, але й суспільства, заговорили про необхідність “революції у розвідці” [9].

Зокрема, у Національній розвідувальній стратегії США, опублікованій у серпні 2023 року, визначено шість основних напрямів розвитку Розвідувального співтовариства (РС) США, а саме:

- посилення ролі розвідки у зв’язку із загостренням стратегічної конкуренції між США, Китаєм та росією. Означено, що лише КНР має і наміри, і спроможності конкурувати зі США, а РФ є джерелом постійної загрози регіональній безпеці в Євразії, а також дестабілізаційним чинником глобального рівня. У контексті стратегічної конкуренції основним завданням РС США є забезпечення лідерства США у сфері технологій та інновацій, насамперед через розвідку з відкритих джерел, роботу з біг-дата, штучний інтелект (ШІ) і поглиблену аналітику. Для цього РС США має активізувати співпрацю із союзницькими та партнерськими розвідками, а також із громадським і приватним сектором;

- пошук, професійний розвиток та утримання на службі талановитих співробітників РС США. Найбільш цінними є технічно підготовлені та обдаровані кадри, які через організаційно-бюрократичні та інші обмеження або не можуть працевлаштуватися в розвідці, або звільняються після нетривалого періоду служби. Щоб пришвидшити прийом на роботу, планується модернізувати систему відбору та працевлаштування співробітників РС США, а щоб підвищити рівень професійного розвитку, вважається доцільним і надалі практикувати спільні місії для представників різних розвідувальних органів, які братимуть у них участь на ротаційній основі;

- розробка інтероперабельних та інноваційних рішень для формування нових спроможностей РС США. Це передбачає створення уніфікованих підрозділів, які відповідають за закупівлю необхідного майна та обладнання; запровадження централізованої автоматизованої системи постановки запитів на закупівлю та єдиної системи укладення контрактів на виконання робіт. Успіх забезпечується формуванням корпоративної культури, спрямованої на пошук нових інструментів, процесів та стандартів, що допомагають виконувати трудомісткі завдання завдяки продуктивній взаємодії людини з машиною (штучним інтелектом). Принцип датацентричності передбачає підвищення доступності та стандартизації розвідувальної інформації, а також спроможностей пошуку і добування конкретних даних із наявних обсягів інформації, що потребує інтеграції науково-дослідних, технічних, аналітичних і добувальних підрозділів РС США;

- розширення, диверсифікація та посилення партнерства у сфері розвідки. Створення мережі союзників і партнерів підвищує операційні та аналітичні спроможності РС США. Важливо активізувати обмін розвідувальною інформацією на регіональному та локальному рівнях, а також удосконалити процедури обміну інформацією з недержавними та субнаціональними установами, оскільки їхня роль суттєво зросла, особливо у сфері захисту критичної інфраструктури від кіберзагроз;

- підвищення рівня експертизи щодо транснаціональних викликів, таких як кліматичні зміни, контрабанда наркотиків, фінансова криза, порушення ланцюгів поставок, корупція, невідомі хвороби, проривні технології. РС США планує залучати

кращих експертів із високим рівнем обізнаності у відповідних сферах для формування пропозицій щодо стратегічних рішень керівництвом держави;

- забезпечення стійкості функціонування РС США. Це передбачає модернізацію та розширення розвідувальної інфраструктури, що підвищує спроможності раннього виявлення та попередження найбільш небезпечних загроз, таких як пандемії, масовані кібератаки, кліматичні зміни й терористичні акти. Водночас розвідувальна інфраструктура має забезпечувати не лише стійке функціонування розвідки, а й можливість завдання ударів у відповідь та швидкого відновлення в разі нападу.

У контексті цифровізації розвідувальної діяльності заслуговує на увагу прийнята в липні 2023 року Дата-стратегія РС США на 2023-2025 роки, яка висвітлює основні напрями політики цифровізації РС США.

Основні напрями реалізації Дата-стратегії РС США:

- застосування принципу E2E (віч-на-віч) у дата-менеджменті, що передбачає детальне планування, розробку та реалізацію єдиних процедур збору, обробки, розподілу та використання інформації. Для цього буде впроваджено єдиний формат розвідувальних даних (тегів чи міток) для подальшої обробки за допомогою ІІІ та стандарти генерування, обміну, розподілу, доведення та захисту інформації;

- забезпечення інтероперабельності (взаємосумісності) даних для своєчасного доведення їх до потрібного споживача. Передбачає зміну парадигми управління розвідкою з системно-центричної на датацентричну. Якщо раніше основним завданням було створення інформаційної архітектури (комп'ютери, сервери, мережі тощо), то нині фокус управління спрямовано на процедури збору, аналізу та розподілу інформації із використанням ІІІ. Датацентричний підхід має поліпшити якість розвідувальної інформації, поглибити її інтеграцію, підвищити точність інтерпретації та інтероперабельність. Застосування ІІІ має скоротити час збору й обробки необхідної інформації з тижнів/днів до годин/хвилин;

- розвиток партнерства у сфері цифрових інновацій, що передбачає активну співпрацю РС США з іноземними розвідками, цивільними установами та академічними колами для кращого розуміння інформаційних технологій і реагування на зміни в їхньому розвитку. Варто наголосити на тому, що до цього часу співпраця РС США з приватним сектором та науковцями не мала такого важливого значення з огляду на стрімкість цифрової революції, насамперед у сфері ІІІ;

- підвищення дата-грамотності співробітників розвідки. Перехід до датацентричної моделі розвитку РС США неможливий без зміни системи освіти, курсової та професійної підготовки співробітників розвідки в контексті усвідомлення того, що робота з даними – це основа успішного виконання будь-якої місії (завдання). Дата-грамотність визнається однією з ключових професійних компетентностей як пересічних виконавців, так і старших керівників розвідки.

## Висновки

Таким чином, незважаючи на те, що сутність розвідувальної діяльності впродовж багатьох років залишалася майже незмінною, унаслідок суттєвих змін у розвитку оперативної обстановки та впровадження технологічних інновацій її організація, процеси та матеріальні ресурси постійно еволюціонують. Саме завдяки прогресивним військовим технологіям стало можливим добувати значні обсяги даних, швидко та точно обробляти їх і надавати оперативну розвідувальну інформацію військовому керівництву. Ця інформація відіграє вирішальну роль у виробленні прогностичних оцінок щодо подальших кроків і можливостей противника, а також для визначення потенційних загроз. Крім того, технологічний прогрес стає головним чинником не лише зміни конфігурації світового порядку, а й стратегій військових операцій.

### Список літератури

1. Zbigniew Brzezinski. The Grand Chessboard. American Primacy and Its Geostrategic Imperatives. *Basic Books*. 2016. P. 39–41.
2. Shin Joung Yeo. Geopolitics of search: Google versus China? *Media, Culture & Society*. 2016. Vol. 38 (4). P. 1045–1057.
3. Гурковський В., Колесник В., Бажора О. Трансформація міжнародних відносин: виклики та загрози світовій безпеці. *Публічне урядування*. 2020. № 4 (24). С. 74–93.
4. Поліщук І. Глобалізація як провідна тенденція розвитку сучасних міжнародних відносин. *Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії*. 2023. № 1 (15). С. 195–203.
5. Павленко Д. Г., Семенюк Ю. В., Лисецький Ю. М. Міждержавні протистояння. Нові реалії. *Держава і право. Збірник наукових праць. Серія: Політичні науки*. 2021. № 89. С. 249–257.
6. Семенюк Ю. В., Лисецький Ю. М. Геополітичний трикутник. *Держава і право*. 2024. Вип. 95. С. 223–232.
7. Гридасова Г. Трансформація акторів міжнародних відносин: держава та транснаціональні медійні корпорації. *Наукові записки*. 2018. № 3 (71). С. 369–376.
8. Ткачук А. П. Трансформація міжнародних відносин в умовах збройної агресії Російської Федерації проти України. *Наука і оборона*. 2023. № 1. С. 27–32.
9. Семенюк Ю. В., Мокляк С. П., Лисецький Ю. М. Розвідувальна діяльність і міжнародні відносини. Нові реалії та підходи : монографія / за заг. ред. Ю. М. Лисецького. Київ : ЛАТ&К, 2021. 160 с.